

נצי"ב בשלה

שמות י"ז:א'-ז'

(א) וַיִּסְעוּ כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִינַי לְמִסְעֵיהֶם עַל-פִּי ה' וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיֵידִים וַאֲיִן מַיִם לְשִׁתָּת הָעָם: (ב) וַיָּרַב הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תַּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתָּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה-תִּרְיֹבוּן עִמָּדִי מִה-תִּנְסוּן אֶת-ה' (ג) וַיִּצְמָא נָשָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלְן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרָיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְּצִמָּא: (ד) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-ה' לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מְעַט וּסְקִלְנִי: (ה) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטָּף אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ: (ו) הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ נָשָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֶרֶב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֹּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ז) וַיִּקְרָא נָשָׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמְרִיבָה עַל-רִיב וּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת-ה' לֵאמֹר הִישָׁה בְּקִרְבָּנוּ אִם-אֵינוֹ: (ח)

העמק דבר על שמות י"ז:א'-ז'

(א) מסה ומריבה. הזכיר עון החמור קודם. שהרי המסה היה את ה' והמריבה עם משה וחזר ופירש כסדר החטא דמתחלה רבו ב"י ואח"כ נסו. ויותר טוב לומר דמש"ה כתיב ועל נסותם וגו' בסוף כדי לסיים היש ה' בקרבנו אם אין ולסמוך לזה פרשת ויבא עמלק. שבשביל זה הענין הגיע להם מלחמת עמלק כאשר יבואר:

העמק דבר על שמות י"ז:ז'-ב'

(ב) היש ה' בקרבנו אם אין. הדבר פלא איך נסתפקו אחרי רואם עמוד אש וענן ועוד הרבה נסים דכ"ע ידעי דלא עביד אלא קוב"ה. וגם כבר כתיב ויאמינו בה' ובמשה עבדו. אמנם יש ע"ז שני אופנים צודקים. חדא שידעו היטב שכעת ה' הולך עמם ועושה נסים. אבל כ"ז אינו אלא בעוד משה חי וקים והקב"ה מוליך

לימין משה זרוע תפארתו. אבל לא לעולם חוסן משה קיים בישראל. ואנו מחויבים להאמין שגם בלי נסים נגלים הקב"ה והשגחתו שורה בקרבנו. ועל דבר זה נסתפקו היש ה' בקרבנו בלי כח משה. ומשגיח עלינו בהליכות הטבע ובשביל חסרון אמונה זו בא מלחמת עמלק ביחוד כאשר יבואר לפנינו. שנית נסתפקו אם יודע ה' מה שבקרבים אם צמאים המה או לא. וכ"ה ברבה היש ה' בקרבנו במעים שלנו. ובאמת שני האופנים הללו תלויים זב"ז. אם הקב"ה יודע מחסור כל אדם ממילא מובן שיכול לתקנו בהשגחתו. אע"ג שאינו ראוי לנס נגלה. וע"ע ס' דברים כ"ה י"ז בענין סמיכת פ' משקלות לזכירת עמלק:

דברים כ"ה: י"ד-י"ט

(יד) לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתְךָ אִיפָה וְאִיפָה גְדוֹלָה וְקַטְנָה: (טו) אָבֹן שְׁלֵמָה וְצִדְקָה יִהְיֶה-לְךָ אִיפָה שְׁלֵמָה וְצִדְקָה יִהְיֶה-לְךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יְמֵיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (טז) כִּי תוֹעֲבֹת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹהִים כָּל עֲשֵׂה עֹול: (פ) (יז) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עֲמֶלְק בְּדַרְךָ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (יח) אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךָ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-הַנְּחָשִׁים אֲחֵרֶיךָ וְאַתָּה עֲגַף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: (יט) וְהָיָה בְּהַגִּים ה' אֱלֹהֶיךָ וְלֹךְ מִכָּל-אֲיִבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יִהְיֶה-אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זִכְרֵ עֲמֶלְק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)

שמות י"ז: ח'-ט"ז

(ח) וַיָּבֹא עֲמֶלְק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיָדִים: (ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה שְׁלַח בְּחַר-לָנוּ אַנְשִׁים וַיֵּצֵא הַלָּחֶם בְּעֲמֶלְק מִחֵר אֲנָכִי נִצֵּב עַל-רֹאשׁ הַגְּבָעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי: (י) וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעֲמֶלְק וּמִשָּׁה אַהֲרֹן וְחֹוֹר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבָעָה: (יא) וְהָיָה כְּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבַּר יִשְׂרָאֵל וּכְאֲשֶׁר יִגִּיחַ יָדוֹ וַיִּגְבַּר עֲמֶלְק: (יב) וַיְדִי מֹשֶׁה כַּבָּדִים וַיִּקְחוּ-אָבֹן וַיַּעֲשִׂימוּ תַחְתָּיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹוֹר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אָמוּנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: (יג) וַיִּחַלֵּשׁ יְהוָה אֶת-עֲמֶלְק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב: (יד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה כָּתֹב זֹאת זָכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׂים בְּאָזְנִי יְהוָה הוֹשִׁיעַ כִּי-מָחָה אֶת-זִכְרֵ עֲמֶלְק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: (טו) וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' וַיִּגִּס: (טז) וַיֹּאמֶר כִּי-יָדַל עַל-כֶּסֶף לָהּ

מִלְחָמָה לֵה' בְּעִמְלֵק מִזֶּרְךָ: (פ)

העמק דבר על דברים כ"ה:י"ז:א'

(א) זכור את אשר עשה לך עמלק. סמך ענין להקודם פרש"י עפ"י מדרש תנחומא אם שקרת במדות הוי דואג מגרוי האויב וכו'. וא"כ נראה שעמלק בא בעון משקלות והוא פלא שהרי לא היה במדבר מסחור שיהא בהם מדות ומשקלות. אבל הענין יבואר ע"פ שנתבונן על מה שהפליגו חז"ל במס' ב"ב ס"פ הספינה בעון משקלות עד שאמרו חמור עון משקלות יותר מג"ע ומדוע חמור זה משארי גנבות. ותו מה זה דמיון משקלות לג"ע עד שאמרו שזה חמור מזה. ונראה דכלפי שאמרו חז"ל ג' עבירות חמורות היינו ג"ע ע"ז ש"ד. וחומר שבג' אלו אינו תלוי בעונש שהרי עונש חילול שבת חמור מעונש עריות אלא באשר שהאדם החוטא בא לחטוא בא' מג' אופנים. או מהעדר האמונה בה' ובתורתו או מצד התגברות התאוה או מצד התגברות הכעס וכדומה במדות שנוגע בין אדם לחבירו. והנה הראש שבהעדר אמונה הוא ע"ז והראש בתאוה הוא ג"ע והראש שבמדות רעות הוא ש"ד וכל עונות באים בא' מג' אופנים הללו כגון המחלל שבת מצד פרנסה ה"ז נוגע באמונה והוא שמץ ע"ז. ואם למלוי תאות נפשו ה"ז ענף מעריות. והנה הגרוע בשלשה עונות הללו הוא ע"ז. באשר נוגע לאמונה וגם רחוק מן התשובה וכל באיה לא ישובו ומעתה הגונב מחבירו כלי יקר יכול להיות שבא מצד התאוה לאותו כלי וה"ז מגדר עריות. אבל העושה משקלות שקר אינו מדרך התאוה אלא חסרון אמונה בה' הזן ומפרנס בהשגחה פרטית לפי מעשיו וה"ז מגדר ע"ז. ע"כ אמרו דעון משקלות אע"ג שאינו אלא ענף מע"ז ועדיין רחוק מראש הכפירה מ"מ הוא חמור מג"ע שהוא ראש פרעות התאוה. באשר חסרון אמונה קשה לתשובה וגם נוגע לכבודו ית"ש. ואחר שכן נשוב לענין הפרשה של עמלק דכתיב היש ה' בקרבנו אם אין ויבא עמלק. והענין תמוה איך נפל ספק בלבבם אחר ראות עיניהם כל הנסים. וביארנו שם שנסתפקו אם ה' בקרבם היינו בדרך הטבע וכשימות משה ולא יהיה עוד נסים. וע"ז החסרון באמונה בא עמלק והיינו בעון משקלות :

דבר

ישראל: עד בא השמש * עד אשר ישחקע הליכות הטבע צלי השגחה פרטית - וכאשר יהיו כל אלו"ע יודעים ומבירים את מלכות שמים ית' לא יהיו ישראל נרכים לזכור מה שנעשה ע"י ידיו של משה - ולהאמין בדבר שאז יהי' ידוע וגלוי בעליל לכל אלו"ע ג"כ: (ג) לפי הרב - לא נמנפה ונמהומה כדרך מלחמות ה' לישראל אלא במלחמת טוטה בחרג ימה' המלחמה להחליש ולהגביר: (יד) בתב זאת זברון בספר - מה שאומר לך כי משה אמחה וגו' נהגוב בספר וגם ושים באוני יהושע - זה הענין - ולפי הנראה הוא מיוחד - שהרי כל דבר ה' למשה נמצא בספר התורה גם צלי דבר ה' שיכתוב לזכרון וגם ענין שים באזני יהושע אינו מובחר - אבל מהחלה יש לבאר גוף המאמר כי משה אמחה את זכר עמלק * חס הכונה למלכות עמלק - על מה קבעו חז"ל מות זכירה זו לדורות אחר שכבר נמחית ונלכח הרשעה זו מה"ע * וגם אפי' יש איזה אפסים מורע אומה זו בעולם מה זה ענין - ואם הכונה שיהא נשכח שמו וזכרו * זה א"ל כלל - שהרי התורה נמחית והיא מזכרתו - אלא ע"כ הכונה העודה עמלק בעולם - דזה ברור שלא לחנם התגרה עמלק עם ישראל - אשר צלי ספק לא נעלם ממנו כי לא נקל יהי' יוכל לו * והלא מתעבר על ריב לא לו * אלא משום שראשית גויים עמלק - כדבר בלעם בעת הוסע עליו אור רוח"ק - וע"כ אין הכונה שהיא האומה היותר מללחת ומאשרת בעולם שהרי מעולם לא היה עמלק כ"ל ממלכה שפלה - אלא הענין דכמו שהיה מלחמת אמרפל וחבריו על א"ל ביחוד כמו שנבאר מדיוק המקראות כס' בראשית * והוא משום שידעו שעל ידו נעשה עין משפט היינו להוריד השגחה עליונה ע"פ המעשים * כך מהזו ילאו ישראל ממזרים ומוכן היה לקבל את התורה - הרע לאו"ע ביוהר - ועמלק

הרצב דבר

ידיו של משה עוסות מלחמה או שוכרות מלחמה אלא כומן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשענדין את לבם לאזניהם שבשמים היו מתגברין בו' . ולא היה קשה לתזיל כח ידיו של משה לעשות גדולות ומוראות אלא במקום כזה . שהשחל משה להלחם בדרך הטבע . ומכש"כ למש"כ לפיל י"ד ע"ז דלעת שהזכר לשמש בכת עם נגלה הו' מסוגל המטה . ולא ידיו של משה לברו . וכאן הרים משה ידיו מש"ה יסה העלו חז"ל דבאמת לא עשו ידיו מאומה כ"ל שהעיר את לב ישראל לאזניהם שבשמים : (א) וחז"ל גלו את הלוע ע"ד זה . ואמרו כז"ר סנ"ג אמר הקב"ה בעל פקדון אני שרה הפקידים אצלי מות ומע"ט כתיב מה סקד את שרה עמלק הסקיד אצלי תבילות של קו"ים כתיב סקד סקדי את אשר עשה עמלק וגו' . והוא סלא וס' ענין שרה לעמלק . וכי אין לנו צדק ורשע אלא שרה ועמלק . אלא משום דשניהם מקבילים זה כנגד זה . דשרה היסה מתחוקת כשחזון בה' ביוהר גם מא"ל כידוע הלשון שהיתה אומרת לו את הכעטה ואני בלחונה . וכמש"כ ריש פ' חיי . ועמלק להסך לכה שלא יהי' עובד ה' עוד ה' מפקיד תבילה של קו"ים לעבד הליכות ההשגחה שלא תהא סלולה . ומסר נפשו ע"ז . כום ה' מכוה כסם ראשית גויים . שאם הראש לראות עונתו של אלו"ע לסי דעתם :